

KİTAP DEĞERLENDİRME

İbrahim Telliöđlu, OSMANLI HAKİMİYETİNE KADAR DOĞU KARADENİZ'DE TÜRKLER, Serander Yayınları, Trabzon, 2004, LIX+232 s.

Tarih öncesi dönemlerden itibaren iskâna açılmış olan Doğu Karadeniz Bölgesi'ne, bu dönemden Osmanlı hakimiyetine kadar çeşitli toplulukların yerleşmiş olduğu bilinmektedir. Bu toplulukların içinde en önemlisi kuşkusuz Türklerdir.

Dr. İbrahim Telliöđlu bu çalışmasıyla; bölgeye Kimmer ve İskit göçleriyle başlayan ve Oğuz iskânı ile son bulan Türk yerleşmesini, batı dillerinde (İngilizce, Fransızca, Grekçe) yazılmış kaynakların yanında doğu dillerinde (Arapça, Farsça, Ermenice, Gürcüce) yazılıp; Türkçeye veya batı dillerine çevrilmiş kaynakları da titiz bir incelemeye tabi tutarak elde ettiği bulgularla ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Bölge tarihine ilişkin kapsamlı ve ciddi araştırma olan kitap, bugüne kadar bilinmeyen birçok konuyu günışığına çıkardığı gibi, bölge üzerinde bilimsel temelden yoksun ve propaganda maksatlı yayınları ve bunlarda ortaya atılan iddiaları da çürütmektedir.

Kitap, üç bölümden oluşmaktadır. Yazar, esas konusuna girmeden önce “*Kaynak ve Araştırmalar*” başlığı altında oldukça titiz ve kapsamlı bir değerlendirme yapmıştır. “*Kaynaklar*” kısmında bugüne kadar yapılmış ve bölgeden bahseden; arşiv belgeleri, Ermeni, Gürcü, Grek, Bizans ve Türk kaynaklarını ele alarak ayrı ayrı irdelenmiş ve eleştirel bir bakışla karşılaştır-

malar yapmıştır. Batılı ve doğulu kaynaklarda ileri sürülen savları ele alarak değerlendirmiş, karşılaştırmalar yaparak iddiaların nesnel temelleri olup olmadığını irdelemiştir. “*Araştırmalar*” kısmında ise batılı ve doğulu araştırmacıların eserleri eleştirel bir bakışla irdelenerek bu çalışmalardaki ideolojik sapmaları bütün açıklığıyla ortaya çıkarmıştır. Bu yöntemle yazar, bir yandan bölge tarihi hakkında bugüne kadar yazılmış olan kitaplar konusunda okuyanları bilgilendirirken, diğer yandan bu kaynakların hangi amaçlar doğrultusunda yazılmış olduğuna ilişkin ipuçları vermektedir.

Kitabın, “*İlk Türk Yerleşmesi Döneminde Doğu Karadeniz Bölgesi*” başlığını taşıyan birinci bölümde sırayla; Kimmerler, İskitler, Bunturki ve Kıpçaklar, Halaçlar, Afşarlar ve Yazgurlar gibi Türk veya Türklerle akrabalığı sözkonusu olan toplulukların bölgeye gelişleri ve buradaki izleri üzerinde durulmuştur. Bunu takiben bölgede kurulan Yunan kolonileri ve Grekçe’nin ticaret dili olarak yaygınlaşmasına değinen yazar, bölgedeki yer adları üzerine yapılan tartışmaları Grek ve Gürcü iddialarını da değerlendirmek suretiyle irdelemekte, yapılan yanlışlar ve tahrifatlar üzerinde durmaktadır.

“*Moğol İstilasına Kadar Bölgede Türk Varlığı*” başlığını taşıyan ikinci bölümde; Bulgarlar ve Oğuzlar’ın bölgeye yerleşmeleri nesnel bir incelemeye tabi tutulmakta, Malazgirt öncesi ve sonrası dönemde *Danışmendliler, Saltuklular, Mengücekler, Türkiye Selçukluları* ve *Çepnilerin* bölgedeki varlıkları zengin bir kaynak referansı ile anlatılmaktadır. Bu bölüm, bölgeye yapılan ikinci Kıpçak göçünün değerlendirilmesi ile son bulmaktadır.

“*Osmanlı Hakimiyetinin Kuruluşu Devrinde Doğu Karadeniz Bölgesinde Türkler*” başlığını taşıyan üçüncü bölümde; bölgenin Osmanlılar tarafından fethinden önce buraya yapılan Türk akınları ve bunların etkileri üzerinde durulmakta, *Eretnalılar* ile *Canik Beylikleri* başlığı altında irdelenmektedir. *Canik Beylikleri* başlığının altında alt başlık olarak *Hacı Emir-oğulları, Taceddinoğulları, Kubadoğulları, Taşanoğulları* ve *Bafra Beyleri* dönemleri açıklanmaktadır. Bütün bu dönemlerde bölgede yaşananlar, beyliklerin birbirleriyle mücadelesi ve bunun bölgeye etkilerinin anlatıldığı üçüncü bölüm Mutahharten’in *Erzincan Emirliği* ve *Akkoyunlular*’ın bölgedeki varlığı ve izleri ile bitirilmektedir.

Dr. İbrahim Tellioglu’nun hazırladığı bu kitap; Doğu Karadeniz Bölgesi’nin iskâna açılışından Osmanlı fethine kadar geçen süreçte yaşanan askerî, siyasî ve sosyal olayları objektif bir bakış açısıyla değerlendirmeye alan kapsamlı ve derli toplu bir çalışmadır. Yazar; bölge üzerindeki Grek ve

Gürcü iddialarını, yaptığı titiz çalışmayla bu kaynaklardaki çelişki ve tutarsızlıklara dayanarak çürütmüş olmasının yanında, bilimsel ahlâk kurallarına da riayet etmiş, somut deliller elde edemediği durumlarda ihtiyatı da elden bırakmamıştır.

Zengin kaynakçası (293 bilimsel yayın) ile bölge tarihine ilişkin araştırma yapacaklara rehberlik hizmeti sunan “*Osmanlı Hakimiyetine Kadar Doğu Karadeniz’de Türkler*” adlı kitap; son yıllarda bölge üzerinde daha çok yurt dışı kaynaklı ve siyasî hesaplara dayalı provakatif ve propaganda amaçlı yazılmış/yapılmış yayınları daha iyi anlamak ve anlamlandırabilmek için okunması gereken temel eser niteliği taşımaktadır.

Hikmet ÖKSÜZ*

---

* Doç. Dr., K.T.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi. TRABZON